... «Μερικές φορές», λέει ο Κάφκα, προσπαθώντας, όπως κάνει συχνά, να εξηγήσει στο φίλο του Μαξ Μπροντ, τους βαθύτερους λόγους της εσωτερικής του κατάστασης, «παρουσιάζομαι στον εαυτό μου σαν ένας ανώνυμος Έλληνας που φτάνει στην Τροία χωρίς να έχει θελήσει ποτέ να πάει. Δεν έχει ακόμη προλάβει να γυρίσει, οι θεοί δεν ξέρουν ακόμη τι συμβαίνει κι αυτός σέρνεται δεμένος σ' ένα τρωικό άρμα, πεδίο μάχης αλλά και μοναδικός μαχητής ενός εσωτερικού Τρωικού πολέμου». «Και γιατί άραγε όλα αυτά;» διερωτάται. «Ποια είναι η πραγματική αιτία;».

Ολοκλήρωσα αυτό το αφήγημα και το μοιράστηκα έως σήμερα με πολύ λίγα άτομα, θεωρώντας το ως ένα ιδιαίτερα προσωπικό κείμενο. Υπό την έννοια αυτή ποτέ δε σκεφτόμουν να φτάσω στην Τροία. Η πραγματική αιτία που βρέθηκα μπλεγμένος στη μάχη, πριν ακόμη, οι θεοί καταλάβουν τι συμβαίνει ήταν ένα συγκεκριμένο περιστατικό...

Ήταν θυμάμαι, αργά το μεσημέρι. Το 4ο Γενικό Λύκειο το σκέπαζε πυκνή ομίχλη, καθώς ήταν η τελευταία ημέρα της παρουσίας του Γρηγόρη σ' αυτό. Η τελευταία ημέρα της επαγγελματικής του παρουσίας στο σχολείο, γιατί επί της ουσίας «κανείς δεν φεύγει πραγματικά από κοντά μας, όταν τον κρατάμε σφιχτά πάντοτε μέσα μας».

Εκείνο που είναι άξιο αναφοράς δεν είναι τόσο η συγκινησιακή φόρτιση η οποία με οδήγησε να δώσω στο Γρηγόρη, τη συγκεκριμένη στιγμή της αποχώρησής του, αυτό το αφήγημα, όσο το γεγονός ότι από εκείνη τη στιγμή, ο Γρηγόρης ο Πεντζίκης και λίγο μετά η Βάγια η Χριστοπούλου, έγιναν για μένα κάτοικοι της Ζλατά Ούλιτσκα. Ήταν, φυσικό, λοιπόν τις τελευταίες μέρες και ιδιαίτερα σήμερα να τους αναζητώ ανάμεσα στα γραφικά καντούνια...

Τους συνάντησα, λοιπόν, σήμερα το μεσημέρι στη μεγάλη πλατεία. Ήταν η στιγμή που το μεγάλο αστρονομικό ρολόι με το ξακουστό ζωγραφιστό ημερολόγιο και την αλληγορία των μηνών, άρχισε να χτυπά δυνατά. Κοιτούσαν με δυσπιστία το πλήθος να χειροκροτεί... Τους είδα νωρίς το απόγευμα στο παλιό εβραϊκό κοιμητήρι να συζητούν σε έντονο ύφος με τον Ελιφάζ, τον Βαλδάδ, τον Σωφάρ και τον Ελιούς και λίγο αργότερα στη Μάλα Στράνα να εκφράζουν, θαρρώ, τη δυσαρέσκειά τους στον Άνθιμο και την Πανδώρα. Λίγο πριν φτάσω εδώ τους βρήκα στη γέφυρα που ενώνει την παλιά με τη νέα πόλη. Βάδιζαν αντίθετα από τους περισσότερους χωρίς αυτό να τους δυσκολεύει στις κινήσεις.

Ήθελα απλά να τους πω, ότι με τη δυναμική, τη δημιουργική, τη μη συμβατική και την αυθεντική τους παρουσία προσδίδουν ένα ξεχωριστό και ιδιαίτερα μελωδικό τόνο στη γέφυρα που ενώνει την παλιά με τη νέα πόλη. Να τους ζητήσω να συνεχίσουν να ζωγραφίσουν με τα πιο ζωηρά χρώματα στα γκρίζα νερά του Μολδάβα, γιατί με τον τρόπο αυτό βοηθούν τους πλανόδιους ζωγράφους να ξαναβρούν τη χαμένη τους έμπνευση...

Η Ζλατά Ούλιτσκα είναι το χρυσό δρομάκι των Αλχημιστών του Αυτοκράτορα, όπου ο Κάφκα πέρασε το χειμώνα του 1916-7. Αν η προσπάθεια των Αλχημιστών συνδέεται με τη μετατροπή όλων των μετάλλων σε χρυσάφι, την παροχή της αιώνιας ζωής και την ανεύρεση του πνευματικού χρυσού, τότε η πολυσημία του τίτλου του αφηγήματος καθίσταται εμφανής.

Εκείνο που ξεχωρίζει στη Ζλατά Ούλιτσκα είναι η αδιάκοπη κίνηση. Σκέφτομαι, πως δεν υπάρχει, πραγματικά, τίποτε το εκπληκτικό εάν μέσα σ' αυτόν τον συνεχώς κινούμενο κόσμο που συναντάμε στο στενό λιθόστρωτο σοκάκι, η σκέψη δεν υπόκειται σε σταματήματα, εάν ο χρόνος αντιστρέφεται, εάν το παρελθόν και το παρόν συμπλέκονται.

Θα μπορούσα να δω τη Ζλατά Ούλιτσκα μέσα από τα χρώματα με τα οποία ο Έντβαρντ Μύνχ ζωγράφισε την «Κραυγή». Ένας άνθρωπος, που το πλήθος -ορατό μόνον από αυτόν- τον έχει εξουθενώσει. Σιωπηλές συγκατανεύσεις, παγωμένα χαμόγελα, άψυχα λόγια, όλα κομμάτια σε κάθε του βήμα, επιχειρούν να τον εξορίζουν από τους πόθους και τα όνειρά του, τη στιγμή που ο ίδιος ουρλιάζει για να σπάσει τον κλοιό.

Θα μπορούσα να αναζητήσω τη Ζλατά Ούλιτσκα μέσα από το αφηγηματικό "εγώ" του Μαρσέλ Προυστ στις σελίδες του «Αναζητώντας τον χαμένο χρόνο». Εκεί όπου προσπαθεί να αναπλάσει τη ζωή του με την ανάμνηση δωματίων και σπιτιών που γνώρισε παλαιότερα. Εκεί όπου απελευθερώνονται αθέλητα οι πιο κρυφές αναμνήσεις του, που ζωντανεύουν οι προσμονές και οι απογοητεύσεις του.

Θα μπορούσα να διαβάσω, τέλος, τη Ζλατά Ούλιτσκα μέσα από τους στίχους του Ράινερ Ρίλκε. Μέσα από το αμφίσημο σύμβολο του ρόδου με το πλήθος των πετάλων του, να παραπέμπει αρχικά στον ύπνο, την ανάπαυση και τη λύτρωση ίσως, που παρέχει ο θάνατος. Συγχρόνως όμως αισθητοποιεί τη δύναμη της ζωής, αφού η χαρά και η "ηδονή" που προκαλεί η ομορφιά του ρόδου διώχνει κάθε σκέψη ύπνου και παραίτησης.

Έγραψα, ωστόσο, τη Ζλατά Ούλιτσκα ακολουθώντας την «ποιητική» εκδοχή του έργου του Κάφκα. Ποιητική με την έννοια ότι δέχεται κάθε δυνατή ερμηνεία χωρίς να την εξαντλεί, κάθε ιδιοτέλεια χωρίς να παραμορφώνεται απ' αυτήν, κάθε ταύτιση χωρίς να την φτάνει στην υποδούλωση.

Το έργο του Κάφκα με γοητεύει επειδή συμβολίζει μια ανέφικτη τελειότητα η οποία ξεκινά μέσα από τη ζωή και τερματίζεται στο όνειρο. Στο έργο του Κάφκα με δελεάζει ο μυστικός σύνδεσμος που ενώνει το τραγικό και το παράδοξο που συμβαίνει στη ζωή με το λογικό και καθημερινό. Με ελκύει το γεγονός ότι όσο πιο τραγική είναι η κατάσταση που παρουσιάζεται τόσο πιο προκλητική εμφανίζεται η έννοια της ελπίδας.

"Μελαγχολώ", λέει η Όλγα, "όταν το πρωί ο Βαρνάβας μου λέει πως πάει στον Πύργο: αυτή η ανώφελη, πιθανώς, πορεία, αυτή η χαμένη, πιθανώς, μέρα, αυτή η - πιθανώς - μάταιη ελπίδα". Πραγματικά η επικοινωνία ανάμεσα στο χωριό και τον Πύργο είναι αδύνατη. Σ' εκατοντάδες σελίδες ο Κ θα προσπαθεί με πείσμα να βρει το δρόμο για τον Πύργο, θα προβεί σε κάθε διάβημα, με πονηριές, λοξοδρομώντας. Κάθε κεφάλαιο θα είναι μια αποτυχία, συνάμα, όμως και μια νέα αρχή, καθώς θα συνεχίσει να ζει, να ονειρεύεται και να ερωτεύεται. Όταν τηλεφωνεί στον Πύργο ακούει συγκεχυμένες κι ακατάληπτες φωνές, αόριστα γέλια, μακρινούς ψιθύρους. Αυτό αρκεί για ν' αυξήσει την ελπίδα του - σαν τα λίγα σημάδια που παρουσιάζονται στον καλοκαιριάτικο ουρανό, σαν τις βραδινές υποσχέσεις που δικαιολογούν τη ζωή. Σαν τα μικρά, όμως ιδιαίτερα φωτεινά αστέρια που μας κοιτούν επίμονα.

Στη "Δική", ο Ζόζεφ Κ κατηγορείται. Η αίθουσα του δικαστηρίου είναι πολύ σκοτεινή. Υποθέτει πως καταδικάστηκε μάταια και αναρωτιέται για ποιο λόγο τη στιγμή που οι

δικηγόροι βρίσκουν δύσκολη την περίπτωσή του. Ο ίδιος, όμως, παραμένει ελεύθερος και συνεχίζει κανονικά την καθημερινή του ζωή.

Ο Σάμσα, ο ήρωας της "Μεταμόρφωσης", είναι ένας εμπορικός αντιπρόσωπος. Αποκτά ξαφνικά πόδια εντόμου και κεραίες, η ράχη του καμπουριάζει, στην κοιλιά του εμφανίζονται άσπρα στίγματα, ωστόσο αυτό του προξενεί μόνο μια "μικρή στενοχώρια". Εκείνο που φαίνεται να τον απασχολεί στη μοναδική του περιπέτεια, όταν μεταμορφώνεται σε μαμούνι, είναι μήπως ο προϊστάμενός του δυσαρεστηθεί από την απουσία του. Είναι ορατός, ζωντανός, υπάρχει ανάμεσα σε άλλους που έχουν τις ίδιες επιθυμίες, επιδιώξεις μ' αυτόν, που είναι τόσο «όμοιοι» με αυτόν αλλά και τόσο ξένοι.

Είναι γεγονός ότι ένα σύμβολο προϋποθέτει δύο θέσεις, δύο κόσμους ιδεών κι αισθήσεων. Στη Ζλατά Ούλιτσκα, αυτοί οι δύο κόσμοι είναι, απ' τη μια μεριά, ο κόσμος της καθημερινής ζωής κι από την άλλη, ο κόσμος της μεταφυσικής ανησυχίας. Μία πόλη υπαρκτή - η νέα πόλη – και τα άφεγγα, ακάθαρτα και στενά σοκάκια μιας παλιάς πόλης που συχνά υπάρχει μέσα μας.

Στα γειτονικά με τη Ζλατά Ούλιτσκα γραφικά καντούνια μπορεί κανείς να δει να περιφέρονται συνειδητές ή και ασύνειδες σκέψεις του παρελθόντος (οι ενοχλητικοί και αδιάφοροι υπηρέτες του ξενοδοχείου, οι ευγενικοί υπάλληλοι, η υπεύθυνη του δρομολογίου), να συναντήσει αναπαραστάσεις και επιθυμίες συνυφασμένες με το παρελθόν, το παρόν ή και το μέλλον (η αναζήτηση της 'Οτλας), να έρθει σε επαφή με το ιεραρχημένο σύμπαν των πεποιθήσεων και των εκτιμήσεων (ο παπά-Κοσμάς, ο Άνθιμος και η Πανδώρα).

Στη Ζλατά Ούλιτσκα τα αόρατα στοιχεία που μας περιβάλλουν, όπως οι ελπίδες και οι φόβοι, έχουν υποχρεωτικά μορφή και εμφανίζονται σε μια συνολική εικόνα ώστε να νομίζουμε ότι τα έχουμε μπροστά μας. Αυτό δημιουργεί μία ιδιόρρυθμα φορτισμένη και πολυάνθρωπη ατμόσφαιρα δίνοντας την αίσθηση ότι υπάρχει ελάχιστος χώρος να κινηθεί ή ακόμη και να αναπνεύσει κανείς.

Ξεκινάμε, συχνά, τη διαδρομή ακολουθώντας τα πολλά σήματα που υπάρχουν κατά μήκος του δρόμου, όμως η δυσκολία είναι ότι δε σημαίνουν πάντα αυτό που γράφουν. Υπάρχει, λοιπόν, κίνδυνος να πάρουμε λάθος κατεύθυνση. Ελάχιστοι προσπαθούν να βοηθήσουν, πολλοί στέκουν εμπόδιο και οι περισσότεροι μοιάζουν αδιάφοροι. Τότε, εντελώς ξαφνικά ακούμε να φωνάζουν το όνομά μας και πρέπει να απολογηθούμε για κάτι που δε ξέρουμε. Καμιά συγκεκριμένη κατηγορία, κανένα τεκμήριο, κανένα πιστοποιητικό για το παράπτωμα.

Λέγεται πως πριν τον Κάφκα το έγκλημα αναζητούσε την τιμωρία. Μετά τον Κάφκα η τιμωρία είναι εκείνη που αναζητά το έγκλημα. Σ' αυτή την αναζήτηση ο άνθρωπος που τον καίει πραγματικά ο πόθος της ζωής και της δικαιοσύνης, δεν μπορεί να συγχωρήσει το τραγικό και παράδοξο, το θάνατο και την αδικία. Ξεσηκώνεται και επαναστατεί. Οι απαντήσεις στο ζήτημα της θεοδικίας είναι πολλές. Από τους γεωμετρικούς και παγερούς συλλογισμούς του Leibnitz, έως τους τρεις φίλους του Ιώβ συναντά κανείς μία ποικιλία θέσεων και αντιθέσεων. Ωστόσο, το μυστήριο της ανθρώπινης δύναμης και ελευθερίας στα όρια της τραγωδίας, διακρίνεται σε μία άκρως αντισυμβατική μορφή βγαλμένη από το αγιολόγιο της Ορθοδοξίας: τη Δομνίνα. Διαφαίνεται, ίσως και

στους ήρωες του Κάφκα. Γιατί ο παραλογισμός της ύπαρξής τους βεβαιώνει ότι υπάρχει μία διέξοδος αν ο δρόμος αυτής της ζωής καταλήγει στο Θεό.

Στη Ζλατά Ούλιτσκα η διήγηση ολοκληρώνεται με το λεωφορείο σιγά-σιγά να απομακρύνεται και τον αφηγητή να παραμένει στην παλιά πόλη ανάμεσα στα γραφικά καντούνια....

Θα ολοκληρώσω, σήμερα, αυτή την τοποθέτηση επιχειρώντας μια υπέρβαση: να κλείσω την ίδια διήγηση – έξω από το όνειρο - όχι στα γραφικά καντούνια, αλλά στους όμορφους φωταγωγημένους δρόμους της νέας πόλης. Εκεί, δηλαδή, που βρισκόμαστε σήμερα.

..."Επιασα, λοιπόν, αποφασιστικά τη βαλίτσα στο χέρι, έριξα μια τελευταία βιαστική ματιά στο δωμάτιο και με γρήγορο βήμα ξεκίνησα για την έξοδο. Ήθελα όσο πιο γρήγορα γίνεται να βρεθώ έξω, αφήνοντας πίσω τις ανέσεις του πολυτελούς ξενοδοχείου. Ανυπομονούσα να βρεθώ στη νέα λαμπερή και σύγχρονη πόλη. Αναζητώντας την έξοδο, έτρεχα όλο και πιο γρήγορα μέσα στους διαδρόμους, όταν βρέθηκα μπροστά σε μία τεράστια περιστρεφόμενη πόρτα μ' ένα φρουρό πίσω της.

- «Που πηγαίνετε κύριε;», με ρώτησε ευγενικά.

- «Θέλω να βγω έξω» απάντησα. Με κοίταξε με απορία.

- «Είναι ανάγκη να βγω έξω» επέμενα. «Οι εικόνες, τα χρώματά της νέας πόλης, οι άνθρωποι, η ατμόσφαιρα, η ζωντάνια, η ιστορία της».

- «Μα είστε έξω μου είπε».

Ξαφνιάστηκα και κοίταξα γύρω. Σιγουρεύτηκα πως είχε δίκαιο όταν αντίκρισα την Όττλα. Το φωτεινό της χαμόγελο και τα μεγάλα της εκφραστικά μάτια πρόσθεταν κάτι ξεχωριστό στο μουντό, τελικά, τοπίο που υπήρχε γύρω".

Σπύρος Κιουλάνης